

L'activitat civicopolítica de Josep Puig i Cadafalch

ALBERT BALCELLS

De Puig i Cadafalch, se'n parla gairebé només com a arquitecte i com a historiador de l'art, però la seva activitat civicopolítica va ser molt important. Aquí ens referirem només a aquesta i a l'acadèmica en tant que vinculada a les responsabilitats cíviques.

Militància catalanista quan era estudiant

Nascut a Mataró el 1867, cursà a Barcelona a la vegada les carreres d'arquitectura i de ciències físicomatemàtiques. Ingressà al Centre Escolar Catalanista, la filial estudiantil del Centre Catalanista, fundat per Valentí Almirall el 1882. L'any següent a la seva constitució, el Centre Escolar Catalanista se separà del Centre Catalanista i seguí la dissidència de la Lliga de Catalunya, el 1887, i formà part de la Unió Catalanista que aprovà les famoses Bases de Manresa, el primer avantprojecte d'estatut d'autonomia.

Josep Puig i Cadafalch va ser elegit president del Centre Escolar Catalanista per al curs 1889-1890. El seu successor en aquest lloc fou Enric Prat de la Riba, el curs següent. El 1891 acaba els seus estudis a les dues carreres i a la de ciències físicomatemàtiques assolí, a més, el grau de doctor.

Amb Prat de la Riba, Verdguer i Callís, Duran i Ventosa, Cambó i altres formà part, a finals del segle XIX, del sector possibilista que considerava que havia arribat l'hora de fer política de partit per a ocupar les institucions polítiques i el grup acabà contribuint a fundar la Lliga Regiona-

lista de Catalunya el 1901, que guanyà les eleccions a Barcelona enfront dels dinàstics. *La Veu de Catalunya*, convertida en diari fou el portantveu del partit, on Puig col·laborà assíduament.

Després de la victòria a les generals, la Lliga aconseguí bons resultats a les municipals de 1901 a Barcelona. Puig i Cadafalch sortí elegit regidor en companyia de Cambó per l'Esquerra de l'Eixample de Barcelona. Els dinàstics havien quedat arraconats de manera irreversible a la ciutat. Regionalistes i republicans es trobaven amb un nombre semblant, onze cada grup, fins a la victòria republicana de 1903. I, a partir d'aleshores, i fins al 1914, l'hegemonia municipal correspongué als republicans.

A començaments de segle, Puig i Cadafalch era ja un arquitecte cotitzat. Només cal recordar que eren obra seva: la casa Coll i Regàs de Mataró, el Cros d'Argenton i les cases Macaya, Ametller, Baró de Quadras, Serra (avui seu de la Diputació) i la Casa de les Punxes així com la fàbrica Casaramona, la casa Pic i Pont a la plaça Catalunya i moltes altres, que no esmento, algunes desaparegudes quan el modernisme no era encara prou valorat.

A l'Ajuntament de Barcelona

Puig pogué exercir d'urbanista als primers anys del segle XX, un paper en què el polític i l'arquitecte es troben units. Promou el pla Jaussely d'enllaços per articular la ciutat amb els municipis limítrofes annexionats el 1897. Puig tenia una opinió negativa de la quadrícula de Cerdà, que con-

siderava monòtona. Puig intervé en l'obertura de la Via Laietana i en la remodelació del Barri Gòtic, que havia de ser, segons deia ell, l'Acròpolis de Barcelona. Impulsà la creació de la Junta Autònoma de Museus de Barcelona el 1902 que crea l'any següent el Museu d'Art del Parc, a l'antic arsenal de la Ciutadella, avui palau del Parlament, com ho va ser de 1932 a 1939.

La Lliga patí una primera escissió el 1904 amb el grup republicà catalanista d'*El Poble Català*, que pretenia desbancar alhora el catalanisme conservador de la Lliga i el republicanisme lerrouxista, és a dir, espanyolista. En l'escissió de 1904 participà Lluís Domènech i Montaner, professor i amic de Puig fins a la ruptura irreparable entre tots dos. Amb la crisi de 1904 es formà la Comissió d'Acció Política, que governarà la Lliga de forma permanent i Puig i Cadafalch en formà part de manera perpètua.

A les Corts espanyoles

El moviment de Solidaritat Catalana el 1906 fou la resposta a l'ofensiva anticatalanista començada amb l'assalt als periòdics *Cu-cut* i *La Veu de Catalunya* per militars destinats a Barcelona i culminà amb Llei de Jurisdiccions, amenaça permanent en el futur. Fou una ample coalició electoral des dels carlins als republicans catalanistes i als federals amb la Lliga com a pivot. La coalició vencé a la major part de Catalunya i, a Barcelona, vencé el lerrouxisme. Puig i Cadafalch sortí elegit diputat a Corts per Barcelona el 1907 i al mateix temps Prat

de la Riba era escollit president de la Diputació de Barcelona. Quan les Corts s'obriren Cambó estava ferit per l'atemptat d'Hostafrancs i a Puig i Cadafalch li correspongué respondre en nom del seu grup al discurs inaugural de la Corona en el Congrés.

Cambó aconseguí negociar amb el cap del govern conservador, Antoni Maura, la introducció al projecte d'aquest de reforma de l'administració local, la possibilitat que les diputacions es mancomunessin, és a dir, que es federessin. Quan la llei estava a punt de ser aprovada pel Senat, es produïren els Fets de la Setmana Tràgica de juliol de 1909, l'afusellament de Ferrer i Guàrdia, la caiguda de Maura, la pujada dels liberals i la frustració de la llei. El 1910 es convocaren eleccions generals i la Lliga Regionalista patí una desfeta, un cop dissolta feia un any la Solidaritat Catalana. De manera que ni Puig i Cadafalch ni Cambó sortiren diputats. A Barcelona guanyaren les majories els lerrouxistes i les minories els republicans catalanistes de la Unió Federal Nacionalista Republicana.

L'Institut d'Estudis Catalans

Tres anys abans d'aquest fracàs electoral, i en plena onada de la Solidaritat Catalana Puig i Cadafalch havia figurat entre els vuit fundadors de l'Institut d'Estudis Catalans el juny de 1907. Va començar com a centre d'estudis històrics amb Antoni Rubió i Lluch de president i Puig, de vicepresident. Era la primera institucionalització de la cultura erudita catalana, decidida a establir relacions amb el món acadèmic internacional com a comunitat diferenciada de l'espanyola. Puig era ja un especialista reconegut en arquitectura romànica. El 1911 es crea Secció Filològica i la de Ciències, primera ampliació de l'IEC. La biblioteca de l'Institut estava destinada

a convertir-se en la Biblioteca Nacional de Catalunya, oberta al públic el 1914.

Els presidents de cada secció ho eren de tot l'Institut per quadrimestres començant per la més antiga, el nucli inicial, que ara es denominava Secció Històrico-Arqueològica. El primer secretari de l'IEC, el dinàmic Josep Pijoan, també arquitecte com Puig però en relacions no gaire bones amb aquest, se n'anà a Roma i ja no tornà a Catalunya. Eugeni d'Ors el succeí com a secretari general de tot l'IEC de manera permanent i no quadrimestral. Puig i Cadafalch era amic de Pompeu Fabra des de la Universitat i tingué un paper important a fer-lo venir de l'Escola d'Enginyers de Bilbao a Barcelona per a ocupar la càtedra de llengua catalana que creà la Diputació. Fabra fou el capdavanter dins l'IEC de la normativització del català, que féu seva la Diputació, primer, i la Mancomunitat, després. El 1915 Rubió i Lluch dimití com a president de la Secció Històrico-Arqueològica de l'IEC i Puig i Cadafalch passà a presidir-la i a ser president de tot l'IEC cada primer quadrimestre durant la resta de la seva vida. Era ja Puig i Cadafalch la mà dreta de Prat de la Riba a la Diputació en política cultural.

A la Diputació de Barcelona

Després de la desfeta de 1910, la Lliga començà a redreçar-se el 1911 a les eleccions provincials. L'esquerra catalanista no aconseguia obrir-se camí entre la Lliga i el republicanisme lerrouxista. El 1913, Puig i Cadafalch entrà a la Diputació de Barcelona. Va ser el candidat més votat al districte provincial primer de Barcelona que l'aniria reelegint fins al 1923. Era l'època del desplegament, al carrer Urgell de Barcelona, de l'Escola Industrial, destinada per la Diputació a esdevenir la Universitat Industrial o Politècnica

que en diríem ara. Però li mancaren les escoles superiors per a ser-ho efectivament perquè la d'Arquitectura, la de Belles Arts i la d'Enginyers Industrials decidiren dependre exclusivament de l'Estat en lloc de dependre de la Diputació que les venia mantenint des de la seva fundació. Puig i Cadafalch mantenia que si la Diputació mantenia econòmicament aquestes escoles superiors, havia d'intervenir també en la seva organització, en els plans d'estudis i en el nomenament de professorat.

La política de la Diputació de Barcelona sota Prat de la Riba només tenia ple sentit dins el marc de tota Catalunya i el salt endavant va ser la constitució el 1914 de la Mancomunitat com a federació de les quatre diputacions provincials catalanes, com a projecte d'un estat regional amb la possibilitat de traspassos de serveis i de tributs per part de l'Estat. L'abril de 1917, Puig i Cadafalch entrava al Consell Permanent de la Mancomunitat que regia Prat de la Riba sense deixar de ser a la vegada president de la Diputació de Barcelona. Al Consell hi havia vuit consellers elegits per tots els diputats provincials de Catalunya, aplegats en l'Assemblea. N'hi havia de regionalistes, de dinàstics i de republicans catalanistes i, fins i tot, un lerrouxista. Procedien de

Àngel Puig, regidor de Cultura i Albert Balcells a la conferència.

Foto: Francesc Navarro

les quatre diputacions catalanes. Representava l'esbós d'un futur govern d'unitat nacional.

President de la Mancomunitat de Catalunya

La mort prematura de Prat de la Riba l'agost de 1917, va fer que Puig i Cadafalch fos elegit president de la Mancomunitat el novembre del mateix any. Va ser reelegit quatre vegades però la primera fou l'única en què s'hagué d'enfrontar a un altre candidat: el diputat lleidatà liberal dinàstic Joan Rovira i Agelet, que tingué els vots de la meitat dels diputats dinàstics —els altres votaren Puig i Cadafalch— i dels republicans tant catalanistes com lerrouxistes. Se separaren al mateix temps les presidències de la Mancomunitat i de la Diputació de Barcelona. La segona fou ocupada fins al 1923 pel regionalista Vallès i Pujals, del mateix partit que Puig i en molt bones relacions amb aquest.

Arribava el període culminant de la Mancomunitat. Puig va continuar les pautes del període de Prat de la Riba. Fins i tot pel que feia al nomenament com a alts funcionaris de persones capacitades que no eren de la Lliga Regionalista. Així, el socialista Rafael Campalans fou nomenat director de l'Escola del Treball el 1918, sota la presidència de Puig. Així, fou integrat a l'Institut de Cultura Popular el republicà obrerista Francesc Layret, que seria assassinat per pistolers del Sindicat Lliure el 1920. La continuïtat fou tan gran que el mateix Puig i Cadafalch escriuria el 1932: "L'obra seguí després de la seva mort [la de Prat] i el poble pogué oblidar el nom meu i semblar-li que la Mancomunitat, que deixà en morir, tot just naixent, continuà sempre regida per en Prat de la Riba".

Mentre el període de 1914 a 1917 fou la fase inaugural i

dels grans projectes, el de 1918 a 1923, l'època de Puig i Cadafalch, va ser la fase de desplegament i de culminació de realitzacions, amb el salt endavant que representà la cessió per les quatre Diputacions a la Mancomunitat de tots els seus serveis, recursos i competències el 1920, vencent resistències interiors i de Madrid. Però Puig i Cadafalch no aconseguí el traspàs de cap servei ni de cap tribut per part de l'Estat. La Mancomunitat va fer la seva obra en telèfons, camins veïnals, ensenyament, cultura i sanitat amb només els recursos provincials i amb una administració molt austera. La seva obra modernitzadora i integradora del territori fou feta emetent deute públic, de manera que, tard o d'hora, sense traspàs, hauria arribat la paràlisi del desplegament de la seva activitat.

Dos fets de 1918 i 1920 suposaren la pèrdua de la col·laboració valuosa de dos intel·lectuals: la del canonge mallorquí Antoni M. Alcover el 1918 en l'àmbit filològic de l'IEC i la d'Eugeni d'Ors tant a la Mancomunitat com a l'IEC el 1920. La resolució dels dos casos per Puig i Cadafalch va ser traumàtica i no es pot atribuir al seu caràcter sinó al context institucional. Puig es trobà tant en un cas com en l'altre davant conflictes avançats. I no els sabé resoldre més que amb l'exclusió de dues personalitats que s'allunyaren del catalanisme i acabaren, sobretot en el cas d'Eugeni d'Ors, que visqué més temps, en postures espanyolistes i obertament reaccionàries.

La Mancomunitat, malgrat les seves realitzacions, no aconseguí un Estatut d'Autonomia per a Catalunya. Puig i Cadafalch estigué a primer rengle de la campanya autonomista liderada per Cambó quan acabà la Primera Guerra Mundial. El projecte naufragà davant l'oposició

de totes les fraccions dinàstiques que predominaven al Congrés de Diputats a Madrid. Puig i Cadafalch, durant la campanya i la mobilització, rebé a casa seva diversos anònims amenaçant-lo. A la frustració autonomista es va sumar la crispació de la lluita de classes, ensangonada pel pistolisme. La Lliga apartà la reivindicació autonomista i va donar suport a la repressió de la CNT. Cambó acceptà dues vegades la col·laboració ministerial amb Maura sense cap contrapartida descentralitzadora. La dretanització del partit va acabar provocant l'escissió el 1922 d'Acció Catalana amb figures tan valorades i estimades per Puig i Cadafalch com Jaume Bofill i Mates i Lluís Nicolau d'Olwer. Malgrat sentir-se identificat amb els dissidents, Puig i Cadafalch es mantingué dins l'ortodòxia del partit, no sense deixar de desvetllar certs recels per part de Cambó, que era en qui se centaven les crítiques.

Sense competències en matèria laboral, Puig i Cadafalch s'hagué de mantenir al marge dels grans conflictes socials, malgrat que sempre predicà el diàleg entre patrons i obrers i va evitar solidaritzar-se amb la patronal en la gran repressió de la CNT duta a terme entre 1920 i 1922 pel governador general Martínez Anido amb mitjans legals i il·legals. Quan Martínez Anido va ser rellevat, Puig i Cadafalch expressà la seva satisfacció. Però no va ser possible canalitzar la conflictivitat social i la violència reaparegué el 1923. A la vaga del transport i de la recollida d'escombreries, sense serveis mínims, la Mancomunitat intervingué per raons de salut pública i això, com havia passat ja a la vaga general de 1919, li donà una coloració antisindicalista, tot i que la intervenció de la corporació regional va tenir el suport majoritari de l'opinió pública.

La Dictadura de Primo de Rivera i la fi de la Mancomunitat

El setembre de 1923, Puig i Cadafalch es va deixar seduir per l'aparent regionalisme del capità general de Catalunya, Miguel Primo de Rivera, quan donà el seu cop d'estat. Va ser un error greu creure que una dictadura militar podia concedir una descentralització que els governs monàrquics de civils havien negat repetidament. Però cal remarcar que ni Puig i Cadafalch va ser l'únic que va relliscar, que el cop no va trobar cap resistència ni a Barcelona ni arreu i que el president de la Mancomunitat no participà per a res en la conspiració prèvia del cop, que l'agafà de sorpresa. Pocs dies després, des de Madrid arribava el decret contra la senyera i contra l'ús del català a les corporacions públiques. El projecte que donava sentit al lloc que ocupava Puig i Cadafalch s'enfonsava. La vigília de Nadal de 1923 Puig i Cadafalch marxà a la Catalunya Nord i abandonà la presidència de la Mancomunitat. Anys després comprovà que era el final de la seva carrera política. Va ser substituït pel dinàstic Alfons Sala i Argemí, elegit per una Assemblea de la Mancomunitat en què els diputats electes havien estat suplantats per uns altres designats pels governadors civils de cada una de les quatre províncies.

Això no era suficient per al nacionalisme espanyol i el 1925 la Mancomunitat va ser simplement liquidada. Puig i Cadafalch es va haver de defensar de les acusacions injustes i calumnioses que la Mancomunitat havia estat malversadora i ruïnosa. Al mateix temps l'IEC perdía el reconeixement i la subvenció pública i les publicacions pendents es van poder editar només gràcies al mecenatge privat de quaranta benefactors, entre els quals es trobava el mateix Puig i Cadafalch, tot i que l'ostracisme

polític tingué per a ell conseqüències econòmiques a nivell professional.

Perdè la urbanització definitiva de la plaça de Catalunya i les obres de l'Exposició que es realitzaria a Montjuïc el 1929 segons un projecte bàsicament idèntic al dissenyat per ell. A més, foren enderrocades les quatre columnes que simbolitzaven les quatre barres de l'escut català, erigides entre els dos primers pavellons de la futura exposició, obra aquests dos del mateix Puig. Com a consoli arribava el reconeixement internacional de la seva obra com a historiador de l'art i gran especialista en el romànic. La Universitat de Harvard li encarregà un curs sobre el romànic català i l'honorà amb el doctorat honoris causa, al qual seguiria el mateix honor per part de les Universitats de París i, més tard, per part de la de Tolosa de Llenguadoc. Va ser aleshores quan Puig i Cadafalch feu el claustre neoromànic de l'Abadia de Montserrat, l'ampliació de les dependències i projectà la façana principal, projecte aquest que no es portaria a terme.

Quan va caure la dictadura, el gener de 1930, Puig i Cadafalch tornà ser diputat de la Diputació de Barcelona i contribuï decisivament a la cessió de l'edifici de l'antic Hospital de la Santa Creu a la Biblioteca de Catalunya i de la Casa de Convalescència a l'IEC, que recuperava el patrocini provincial que després mantindria la Generalitat. Però la Mancomunitat no va ser restablerta.

La República

El canvi de règim del 14 d'abril de 1931 representà un cop molt dur per al partit de Puig i Cadafalch. La Lliga havia donat suport a la Monarquia participant en el darrer govern monàrquic de concentració. El preu va ser molt car. Es pot dir de Puig i Cadafalch que, més que deixar la política, la

Josep Puig i Cadafalch

política l'havia deixat a ell, com diu el Ciutadà Kane al famós film d'Orson Welles. L'autonomia catalana, amb les inevitables retallades, l'aconseguia Esquerra Republicana i no la Lliga, que tant havia maldat per aquella i el partit de Cambó no arribà a pair el fet.

Puig i Cadafalch es presentà candidat a les eleccions al Parlament de Catalunya de novembre de 1932 però no sortí elegit. La Lliga, malgrat que va treure millors resultats que a les eleccions a Corts Constituents del 1931, estava en minoria i a l'oposició al primer òrgan legislatiu de la Catalunya autònoma. Puig i Cadafalch, tot i continuar sent membre de la directiva de la Lliga, reestructurada el 1933 com a Lliga Catalana, desenvolupà la seva activitat pública a les institucions culturals. Formà part del Consell de Cultura l'any 1933 i presidí la Junta de Museus. Va ser un dels dos primers doctors honoris causa, el 1934, de la Universitat Autònoma de Barcelona, que amb el seu nou estatut acabava d'assolir la capacitat de donar aquest grau, abans reservat exclusivament a la Universitat de Madrid. Tot i acceptar la separa-

ció d'Església i Estat, Puig i Cadafalch desaprovava la política anticlerical de la Segona República i es pot dir que la posició del nostre polític coincidia amb la conciliadora del cardenal Vidal i Barraquer i no amb la dels integristes.

La Guerra Civil i l'exili

L'esclat de la Guerra Civil agafà Puig i Cadafalch a la seva casa d'Argentona. Intentà amb notable valentia preservar l'església amb el seu retaule, certificant el seu valor històric i artístic. Però un grup que pujà de Vilassar, la va cremar. Puig i Cadafalch s'hagué d'amagar. Amb una sensibilitat propera a la del Joan Maragall de l'article "L'església cremada" de l'any 1909, escrivia Puig i Cadafalch en uns fulls, que han restat inèdites fins fa poc: "Qui sap el que tenen de bo per a nosaltres aquestes desgràcies horribles, aquests sacrilegis tremends. El foc crema potser els temples que profanarem (...) El foc embelleix i neteja potser els temples de Déu".

Es resistia a optar per l'exili deixant la dona, la filla, les germanes, les netes, la pàtria. Finalment acceptà que els policies enviats per la Generalitat el portessin a un vaixell francès, on troba Vallès i Pujals, Duran i Ventosa i altres polítics de la Lliga, desconcertats davant la necessitat d'exiliar-se. Puig i Cadafalch sortí en el torpeder francès Fortuné que el portà a Portvendres i des d'allí arribà en tren a Perpinyà amb el bisbe de Girona, mossèn Carreras, el musicòleg Higiní Anglès i el canonge Llobera. La seva casa d'Argentona va ser entregada a les Joventuts Socialistes Unificades, tal com ha explicat Margarida Colomer al seu estudi sobre Argentona durant la guerra civil.

Puig i Cadafalch donà un curs París i el govern francès li confià les obres de Sant Miquel de Cuixà, el monestir romànic que ell coneixia tan bé. Així

doncs, romangué a França en lloc de passar a la zona dita nacional i no signà el document d'adhesió al general Franco que molts dels polítics de la Lliga presentaren l'octubre de 1936, al mateix temps que Cambó, des de l'estranger, donava suport als militars sollevats contra la República. Cal aclarir, no obstant, que ni Cambó ni la resta de dirigents de la Lliga havien conspirat contra la República, que havien predicat el respecte per la legalitat i que només un cop esclatada la revolució, prengueren el bàndol dels enemics de la República i de l'autonomia catalana. Puig i Cadafalch no tornà a casa seva fins al 1941. Es trobà amb un expedient de responsabilitats polítiques i amb la prohibició d'exercir la seva professió. Tornà a passar la frontera davant el risc de ser detingut i no retornà definitivament fins l'any següent. El 1943 intentaria sense èxit arribar al bisbe Modrego per a que rectificqués la prohibició del català a l'església.

La reconstrucció de l'Institut d'Estudis Catalans

Fou aleshores, als setanta-tres anys d'edat, quan Puig i Cadafalch va prestar el seu darrer servei polític a Catalunya. A casa seva del carrer Provença, el 17 d'abril de 1942, convocà als dos únics membres que restaven a Barcelona, a més de Massó i Torrents que es trobava invàlid al seu domicili, i al secretari de les Oficines Lexicogràfiques Ramon Aramon, de trenta-cinc anys. Quan encara Hitler semblava dominar Europa, decidiren refer l'IEC, cobrir les vacants, considerar els exiliats com a presents, reprendre les publicacions, els premis i les relacions internacionals quan fos possible. Era un acte de fe. Sense Puig i Cadafalch, l'únic fundador i president supervivent –Pompeu Fabra moriria a l'exili– probablement la institució

emblemàtica de l'alta cultura catalana hauria mort.

Puig i Cadafalch va ser president únic de l'Institut fins l'any 1950, quan es tornà a la rotació dels tres presidents de secció per voluntat del mateix Puig. Es constituí un nucli de benefactors, que també subvencionaven altres empreses de salvament de la cultura catalana proscriu: la Benèfica Minerva, que subveni a les despeses mínimes de l'IEC. Puig i Cadafalch intentà inútilment que la Diputació i l'Ajuntament de Barcelona tornessin a l'IEC la Casa de Convalescència i els materials que havien quedat allí. El franquisme esperava que l'Institut, sense local i sense subvenció, morís d'inanició de la mateixa manera que esperava que excloent la llengua catalana de l'escola, la premsa, la ràdio, la televisió i les corporacions públiques, acabaria extingint-se.

Els plens de l'IEC i les primeres festes anuals amb distribució de premis se celebraren a casa de Puig i Cadafalch, al número 231 del carrer Provença, un cop acabada la Segona Guerra Mundial. Per alguns era una mena de president honorari de Catalunya, malgrat el seu allunyament de la política. Morí als vuitanta-nou anys, el 1956. El seu enterrament va ser una manifestació silenciosa de la resistència cultural catalana.

Com a polític Puig i Cadafalch ha estat menystingut en comparació amb Prat de la Riba i Cambó. És cert que no fou un teoritzador del nacionalisme català ni el fundador de la Mancomunitat com Prat, ni un líder tan brillant alhora que qüestionat com Cambó. Però convé preguntar-se si la imatge de Prat de la Riba que ha arribat als nostres dies seria la mateixa si, en lloc de morir quatre mesos abans de la revolució bolxevic de 1917 i a l'edat de quaranta-set

anys, hagués mort com Puig i Cadafalch als vuitanta-nou, després d'haver-se hagut d'enfrontar amb l'època del pistolerisme sindicalista, la dictadura de Primo de Rivera, la República del 14 d'abril de 1931, els fets del sis d'octubre de 1934, la Guerra Civil i la dictadura franquista, esdeveniments que frustraren les possibilitats del catalanisme que Puig i Cadafalch defensà. Convindria aprofitar el fet d'haver aconseguit la reposició de les quatre columnes que Puig i

Cadafalch féu aixecar al recinte de l'Exposició de 1929 a Montjuïc, per a donar-li el lloc que li correspon a la memòria col·lectiva com a segon president de la Mancomunitat de Catalunya i restaurador de l'Institut d'Estudis Catalans després de la Guerra Civil, a més d'eminent arquitecte, arqueòleg i historiador de l'art. I el record del qual és mereixedor hauria de començar al mateix Palau de la Generalitat, que, per cert, ell restaurà i habilità el 1908.

ARQUEOLOGIA | el tresoret d'Òrrius

JOSEP M. ROQUÉ MARGENAT

A

l'any 1981 el rector de la parròquia de Sant Andreu d'Òrrius Mn. Joan

Capell realitzava unes obres de restauració a la capella del Roser de l'església. El repicat del mur havia posat de manifest que es tractava del presbiteri de la capella preromànica, visible des de l'exterior. En la substitució de l'enllosat, van ser descobertes un conjunt de monedes que, posteriorment, han estat qualificades de Tresoret d'Òrrius.

Aquesta troballa va portar a fer una excavació d'urgència a principis de 1982 dirigida per professionals de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona amb la col·laboració del Grup Arqueològic del Museu Municipal de Vilassar de Dalt.

El conjunt de monedes està format per 216 diners d'argent o de billó ric, encunyades amb unes tipologies del temps dels Comtes Berenguer Ramon I i Ramon Berenguer I, desconegudes fins al moment de la troballa i havien estat amagades entre els

anys 1035 i 1041. Actualment, es troben dipositades al Museu Nacional d'Art de Catalunya.

En motiu del 30è aniversari de la troballa, els Amics del Pessebre Vivent d'Òrrius van preparar un seguit d'actes, tant per a recordar i honorar els components del Grup Arqueològic de Vilassar de Dalt, com també per a fer una tasca divulgativa per a enfortir el coneixement tant del propi Tresoret com de l'entorn natural i social d'Òrrius ara fa 1000 anys.

Per a la commemoració es van preparar una sèrie d'actes programats prou rellevants. El divendres dia 9 de setembre va pronunciar una conferència el Sr. Joaquim Graupera, membre i fundador del Grup d'Història del Casal de Mataró, sobre *Òrrius (990-1035), una vila entre dues èpoques*. A continuació, hi va haver la inauguració a la Sala de Plens de l'Ajuntament una *Exposició retrospectiva de la troballa*, amb la col·laboració de la Secció d'Arqueologia del Museu Arxiu de Vilassar de Dalt i va cloure la jornada, a l'església parroquial de Sant Andreu, un

concert pedagògic d'instruments musicals medievals catalans dirigit pels *Ministers del Sabre*.

Per a l'endemà dissabte al matí, s'havia programat una visita guiada i comentada dels edificis medievals coneguts, civils (quatre masos) i religiosos (Sant Pere de Clarà, Sant Andreu d'Òrrius i Sant Bartomeu de Cabanyes), mentre que a la tarda va pronunciar una conferència destacada el Dr. Miquel Crusafont, President de la Societat d'Estudis Numismàtics, sobre *El Tresoret d'Òrrius i el seu valor històric*.

Com a cloenda dels actes, es va organitzar un sopar medieval, en el que, a jutjar per l'assistència, van quedar evidenciades les inquietuds medievals dels orriencs.

El cost prohibitiu que suposava el trasllat de les monedes, encara que fos una petita part, a Òrrius per a la seva exhibició temporal, ha obligat a posar en pràctica allò de que "Si Mahoma no va a la muntanya, és la muntanya que va a Mahoma" i el diumenge dia 2 d'octubre es va dur a terme una sortida col·lectiva per a veure les monedes al MNAC.